

них під час розкопок у Приуральському степу. Доповідь викликала жваву дискусію.

На секції **козацької доби** (головуюча *О.В. Стадник*) заслухано п'ять доповідей. Природним для цієї проблематики був щільний зв'язок запропонованих досліджень з історичними студіями. Зокрема, доповідь *Т.В. Вихрової (Луганськ)* присвячена висвітленню на базі аналізу архівних та історичних джерел основних моделей соціальних контактів між запорозьким, слобідським і донським козацтвом наприкінці XVII — початку XVIII ст. в контактній зоні середньої течії Сіверського Дінця. У соціально-конфліктологічній площині подано й доповідь *І.А. Корнацького (Донецьк)* «Запорозько-донські конфлікти середини XVIII ст. в матеріалах Бахмутської слідчої комісії». Доповідь *Р.П. Божко (Маріуполь)* присвячено результатам комплексного дослідження історії одного з основних центрів Війська Запорозького — Кальміуської фортеці з урахуванням нових розкопок у центрі Маріуполя. Матеріальна культура кінця XVII — початку XVIII ст. постала в доповіді *Н.Н. Каплун*

(*Луганськ*), яка стосувалася характеристики гончарної справи на поселенні донського козацтва Теплинський городок — однієї з найкраще досліджених пам'яток цієї доби в регіоні. Тему продовжила доповідь *О.В. Стадник (Луганськ)*, яка ознайомила з комплексом гончарних горнів XVIII ст. та відповідною керамічною колекцією, що походить з с. Пархоменко Луганської обл. Доповіді викликали зацікавленість та ініціювали конструктивні дискусії.

На заключному пленарному засіданні були підбиті підсумки конференції. Виступили голови секцій, відзначивши високий рівень доповідей, розмаїття тематики, актуальність піднятих питань і наголосивши на перспективах продовження процесу імплементації методів точних наук в археологічні студії. Були висловлені щирі побажання щодо періодичності конференції «Проблеми дослідження пам'яток археології Східної України» раз на п'ять років. Прощальні слова від оргкомітету виголосила заступник директора ЛОКМ *І.М. Ключнева*. Програму конференції завершила екскурсія по місту та відвідання Музею В. Даля.

*А.В. МАКАРЕВИЧ,
В.В. ОТРОЩЕНКО,
І.О. ШЕСТАКОВ*

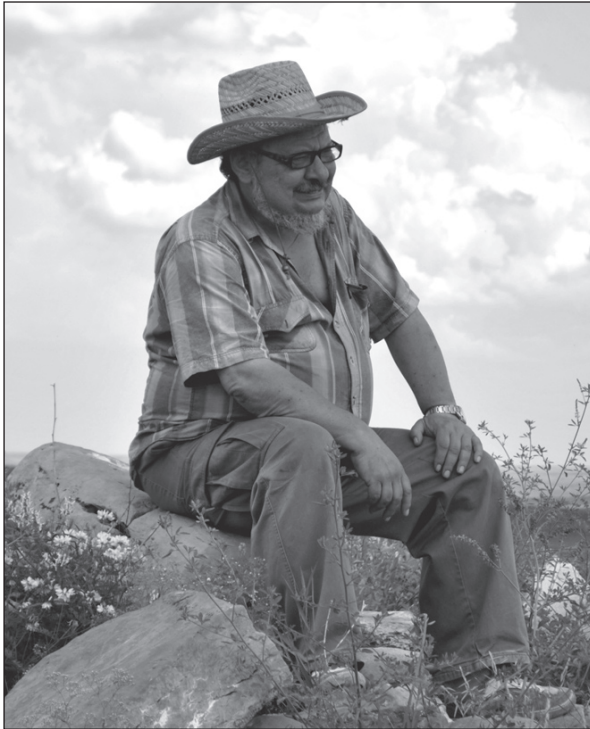
ДО 60-РІЧЧЯ ЯКОВА ПЕТРОВИЧА ГЕРШКОВИЧА

От і «підросла» молодь, яка заповонила Інститут археології в 70-і рр. Серед них був і Яків — нині знаний фахівець з археології середньої, пізньої та фінальної бронзи, раннього залізного віку півдня Східної Європи Яків Петрович Гершкович.

Народився наш колега 21 серпня 1953 р. у Києві. Знаменно, що його шлях в археологію розпочався зі шкільної лави в гуртку археології Київського Палацу піонерів у 60-і рр. Потім була участь у роботі експедицій на Кам'яній Могилі та в Донецькій обл., керованих В.М. Даниленком. Вищу освіту та цінний досвід польової роботи на складних пам'ятках археоло-

гії Центральної Азії юнак одержав у Ташкентському державному університеті, історичний факультет якого закінчив з відзнакою 1977 р. Відтоді дослідник працює в Інституті археології з невеликою перервою, коли перейшов до науково-виробничого кооперативу «Археолог» під керівництвом В.І. Бідзілі (1989—1993 рр.). Робота в кооперативі стала продовженням багаторічних розкопок у великих новобудовних експедиціях Інституту археології. Методику розкопок давніх могил Я.П. Гершкович засвоїв в експедиціях С.Н. Братченка (1977—1978 рр.), якого вважає своїм учителем, а згодом розвинув у Краснознам'янській експедиції Г.Л. Євдо-

кимова (1979—1988 рр.). Тоді Я.П. Гершкович здійснив розкопки Новокиївського поселення сабатинівської культури (1981 р.). Ця пам'ятка на Херсонщині стала знаковою для дослідника — визначила тему майбутньої кандидатської дисертації та увиразнила його схильність саме до поселенської археології. У кооперативі «Археолог», створеному при Інституті археології, він проявив себе як організатор госпдоговорних експедицій, дослідник багаточисельних поселень і курганів у середній течії Сіверського Дінця. Повернення в стіни рідного Інституту 1993 р. збіглося для дослідника з успішним захистом кандидатської дисертації «Сабатинівська культура Нижнього Подніпров'я та Північно-Західного Надазов'я». Відтоді він працює у відділі археології енеоліту—бронзової доби, де певний час виконував обов'язки вченого секретаря.

Зі здобуттям незалежності відкрилися можливості для сталої участі українських дослідників у міжнародних проектах. Для ювіляра своєрідним вікном у Європу та світ стала участь в Українсько-німецькій експедиції з дослідження Суботівського городища на Черкащині (1994—1995 рр., керівник В.І. Клочко). З часом Я.П. Гершкович очолив цей проект, підготувавши до друку рукопис великої монографії «Суботівське городище: явище перехідного періоду». У планах дослідника також публікація великого курганно-грунтового некропо-

ля білозерської культури біля с. Брилівка на Херсонщині, дослідженого Краснознам'янською експедицією (1986—1994 рр.) за участю ювіляра. Нині науковець знову має можливість використовувати свій великий досвід досліджень на новобудовах, керуючи експедиціями в зонах спорудження об'єктів вітрової енергетики (2011—2013 рр.).

Поважний науковий доробок ювіляра налічує понад 130 праць. Очолює його монографія «Studien zur spätbronzezeitlichen Sabatinovka-Kultur am unteren Dnepr und an der Westküste des Azov'schen Meers». — Leidorf, 1999 (Archäologie in Eurasien, Band 7). Наголосимо, що це перша та єдина в українській науці книжка про сабатинівську культуру. Дослідник уточнив, зокрема, східні її кордони вздовж узбережжя Азовського моря. Серед широковідомих науковому загалу статей ювіляра: «Про кам'яні поховальні споруди зрубної культури Північно-Східного Приазов'я» (Археологія, 1982, 41); «Культурно-хронологические группы погребенный эпохи средней—поздней бронзы кургана у с. Пришиб» (Материалы по хронологии археологических памятников Украины. — К., 1982); «Фигурные пряжки культуры многоваликовой керамики» (СА, 1986, № 2); «Этнокультурные связи в эпоху поздней бронзы в свете хронологического соотношения памятников (Нижнее Поднепровье—Северо-Восточное Приазовье—Подонцовье)» (Археологический альманах, 1998, № 7) і багато інших. Тема сабатинівської культури вивела Якова Петровича на дискусійну проблему інтерпретації зольників. До нього ці незрозумілі й загадкові об'єкти трактували загалом як культові споруди. Не відступаючи від цього постулату, він надав цій тезі конкретнішого змісту. Згідно з його гіпотезою, зольники маркують культові дії на момент полишення оселі через її старіння й непридатність для проживання, свого роду похорон житла (див.: Зольники белогрудовского типа — сложные монументальные памятники эпохи поздней бронзы // Археологический альманах, 2009, № 20). Окреме місце в широкому колі його зацікавлень займає музично-поетичний сюжет «Спадщина Коркута в половецькому середовищі Північного Причорномор'я» (Археологія, 2011, № 1).

Щільна завантаженість роботою не заважає дослідникові готувати кадри вищої наукової кваліфікації. Під його дбайливим керівництвом успішно захистили кандидатські дисертації А. Корохіна та Д. Куштан. Зазначимо й багаторічну редакційну діяльність ювіляра

як члена редколегії серійних наукових видань «Матеріали та дослідження з археології Східної України» (Луганськ), «Археологический альманах» (Донецьк; Сімферополь) та англійської версії журналу «Археологія» (Ukrainian Archaeology).

Згадаймо й шану ювіляра до своїх наставників у науці. В останні роки життя С.Н. Братченка Яків Петрович всіляко йому допомагав, а нещодавно разом з С.М. Санжаровим організував видання та перевидання його книжки «Левенцовская крепость. Памятник культуры бронзового века» (К., 2012).

Окремо варто зупинитися на громадській і публіцистичній діяльності Якова Петровича, який розробив «Кодекс етики професійного археолога» та ініціював його прийняття Вче-

ною радою ІА НАНУ. Послідовно та безкомпромісно він бореться з проявами псевдонауки в археології (див.: Псевдоархеологія на пострадянських просторах: неусвідомлена небезпека // Археологія. — 2011. — № 2. — С. 110—118). Ювіляр активно співпрацює зі Всеукраїнською громадською організацією «Спілка археологів України» як член її правління та голова Київського осередку. На міжнародній арені Я.П. Гершкович проявив себе участю у численних наукових симпозиумах. Стипендіат програми наукових обмінів ім. В. Фулбрайта (США) та Німецької служби наукових обмінів (DAAD, ФРН).

Щиро зичимо ювілярові міцного здоров'я й наснаги задля продуктивної праці на ниві української археології!

К.П. БУНЯТЯН, В.В. ОТРОЩЕНКО

ДО 60-РІЧЧЯ СЕРГІЯ ЖАНОВИЧА ПУСТОВАЛОВА

Сергій Жанович Пустовалов народився 10 серпня 1953 р. в м. Ростов-на-Дону (РФ) в родині гірничого інженера. В 1958 р. родина переїхала до м. Червоноград Львівської обл. Історичні пам'ятки Західної України, львівські музеї, архітектура вплинули на вибір життєвого шляху. По закінченні середньої школи в 1970 р. Сергій Пустовалов вступив на історичний факультет Ленінградського державного університету на кафедру археології. Під час навчання йому пощастило слухати лекції таких визначних вчених як М.І. Артамонов, Т.Д. Белановська, П.Й. Борисковський, І.Й. Гохман, Г.П. Григор'єв, М.П. Грязнов, Л.М. Гумільов, Р.Ф. Ітс, Л.С. Клейн, В.В. Мавродін, В.М. Массон, С.Б. Окунь, Б.Б. Піотровський, А.Д. Столяр, О.М. Щеглов та ін. Його першим науковим керівником був видатний теоретик археології Л.С. Клейн.

Уже в студентські роки С.Ж. Пустовалов обрав свій майбутній основний науковий на-

пряк — степову курганну археологію та катакомбну культуру (одну з найяскравіших в археології доби бронзи). Цій темі була присвячена і його дипломна робота. Під час навчання в університеті Сергій Пустовалов відвідував кафедру анатомії деревини Ленінградської лісотехнічної академії, де навчився визначати породи археологічної деревини.

По закінченні університету в 1975 р. С.Ж. Пустовалов переїхав до Києва та почав працювати в Інституті археології АН УРСР у відділі теорії та методики археології під керівництвом В.Ф. Генінга. Він брав участь у створенні першої в Україні комп'ютерної інформаційно-пошукової системи для поховальних пам'яток, працював над кандидатською дисертацією, присвяченою етнічній характеристиці катакомбних пам'яток України, яку успішно захистив у 1987 р. У 1992 р. він був переведений на посаду старшого наукового співробітника, а в 1994 р. отримав звання старшого наукового співробітника, а згодом — до-